

ETNOS VA MILLAT TUSHUNCHALARINING QIYOSIY TAHLILI

Mambetiyarova Venera

Berdaq nomidagi Qoraqalpoq davlat universitetining Pedagogika psixologiya kafedrasida o'qituvchisi.

Elmuratova Saiyda

Berdaq nomidagi Qoraqalpoq davlat universiteti amaliy psixologiya yo'nalishi talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14453487>

Annotatsiya. Ushbu ilmiy maqolada etnos va millat tushunchalarining qiyosiy tahlili amalga oshirilgan. Maqolada, birinchidan, etnos va millat tushunchalarining tarixiy, madaniy va siyosiy jihatlari chuqur o'rganilgan. Ushunchalar o'rtasidagi farqlar va o'xshashliklar tahlil qilingan holda, har birining ijtimoiy ahamiyati, jamiyatdagi roli va o'ziga xos xususiyatlari yoritilgan.

Kalit so'zlar: Etnos, millat, madaniyat, urf-odat, ijtimoiy guruh, milliy identifikatsiya, ijtimoiy psixologik muhit.

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ПОНЯТИЙ ЭТНОС И НАЦИЯ

Аннотация. В данной научной статье проводится сравнительный анализ понятий этничность и нация. Во-первых, в статье глубоко изучаются исторические, культурные и политические аспекты понятий этничность и нация. анализируются различия и сходства между ними, выделяются социальная значимость, роль в обществе, специфические характеристики каждого.

Ключевые слова: Этническая принадлежность, нация, культура, традиция, социальная группа, национальная идентичность, социально-психологическая среда.

COMPARATIVE ANALYSIS OF THE CONCEPTS OF ETHNOSIS AND NATION

Abstract. In this scientific article, a comparative analysis of the concepts of ethnicity and nation is carried out. First, the historical, cultural and political aspects of the concepts of ethnicity and nation are deeply studied in the article. the differences and similarities between these are analyzed, the social importance, role in society, and specific characteristics of each are highlighted.

Key words: Ethnicity, nation, culture, tradition, social group, national identity, social psychological environment.

Etnos va millat tushunchalari ko'plab ilmiy tadqiqotlarda o'rganilgan va ijtimoiy nazariyalar uchun muhim asos bo'lib xizmat qilgan ikki o'ziga xos tushunchadir. Ushbu maqolada etnos va millat tushunchalarining farqlari, o'xshashliklari, tarixiy va ijtimoiy shakllanishi, shuningdek, ularga bog'liq bo'lgan asosiy kontseptual va ijtimoiy masalalar tahlil etiladi.

Etnos (yunoncha "ethnos" – qavm, xalq) asosan tarixiy, madaniy va biologik omillar orqali shakllangan guruhni ifodalaydi. Etnosni tashkil etuvchi asosiy omillar: bir xil tilda gaplashish, umumiy tarix, madaniyat, urf-odatlar va din kabi unsurlar hisoblanadi. Etnik guruhlar ko'pincha o'zlarining an'anaviy qadriyatlari va madaniyatlarini saqlab qolish bilan ajralib turadi. Etnos ijtimoiy jihatdan yakkalanmagan bo'lib, uni tashkil etuvchi kishilar ko'pincha bir-biriga biologik va madaniy jihatdan yaqin bo'ladi.

Millat esa, kengroq va ko'proq siyosiy jihatdan tashkil topgan tushunchadir. Millatni tashkil etuvchi asosiy omillar: bir xil ijtimoiy va siyosiy tuzumga ega bo'lish, hamda muayyan hududda yashovchi aholi o'rtasida davlatni qurish va uni rivojlantirishga intilishdir. Millat — bu o'z mustaqil davlatiga ega bo'lgan yoki mustaqil davlatni yaratishga intilayotgan, o'ziga xos siyosiy va iqtisodiy tizimga ega bo'lgan guruhdir. Millatning shakllanishi ko'pincha tarixiy sharoitlar va siyosiy harakatlar bilan bog'liq bo'ladi.

Biz etnos va millat tushinchalarini to'liqroq anglashimiz uchun ular o'rtasidagi quyidagi asosiy farqlarni bilishimiz zarur.

Asosiy omillar: Etnosning asosiy omillari etnik yodgorliklar, umumiy til, madaniyat va tarixga asoslanadi. Millat esa, asosan, siyosiy va ijtimoiy tuzumlarga asoslanadi, shuningdek, davlatni tashkil etish va uni boshqarish masalalari muhim rol o'ynaydi.

Siyosiy tashkilot: Etnos odatda siyosiy tashkilotga ega emas, uning a'zolari ko'pincha bir-biriga biroz mustaqil ravishda yashaydi. Millat esa o'zining siyosiy tashkilotiga, ya'ni davlat tizimiga ega bo'ladi va shu orqali bir-biri bilan bog'liq bo'lgan shaxslar o'z siyosiy huquqlari, majburiyatlari va manfaatlariga ega bo'ladi.

Madaniy jihatlar: Etnos madaniy jihatdan o'xshashliklar bilan bir-biriga bog'lanadi, biroq millat o'zining siyosiy rivojlanishi, iqtisodiy holati va ijtimoiy tizimi asosida shakllanadi.

Maqsadlar: Etnos o'zining an'anaviy hayot tarzini saqlashga intiladi, millat esa o'zining siyosiy mustaqilligi va rivojlanishiga qaratilgan maqsadlarni ko'zlaydi.

Etnos va millat tushinchalarining farqlari bo'lgani kabi ularning o'xshash jihatlari ham bor. Ularga quyidagilarni misol qilishimiz mumkin:

Birlik hissi: Ikkala tushuncha ham o'zaro birligi mavjud bo'lgan guruhlarini ifodalaydi.

Etnos va millatni tashkil etuvchi kishilar o'zlarining umumiy kelib chiqishi, tarixi va madaniyati bilan bog'liqdir.

Madaniy va tarixiy birlashuv: Etnos va millat o'rtasidagi eng muhim o'xshashlik shundaki, ikkalasi ham o'z madaniyatini va tarixini davom ettiradi. Millatlar, odatda, o'z etnik guruhlarini, urf-odatlarini va qadriyatlarini saqlashga intiladi.

Hissiy bog'lanish: Ikkala tushuncha ham o'z a'zolarida kuchli hissiy bog'lanish, o'zlarini bir butun sifatida his qilish, umumiy kelajakka qiziqish va intilish uyg'otadi.

Etnos va millat tushunchalari jamiyatda juda muhim ijtimoiy ahamiyatga ega. Ular ijtimoiy guruhlarini, ularning identifikatsiyasini, o'zaro aloqalarini va jamiyatning qanday rivojlanishini shakllantiruvchi asosiy omillardan biridir. Etnos va millat ijtimoiy tizimlarda, siyosatda, madaniyatda va iqtisodiyotda o'ziga xos rol o'ynaydi. Etnos va millat odamlarning o'zini qanday his qilishini, qayerdan kelganini va kimligini tushunishda markaziy o'rin tutadi. Etnik va milliy kimlik odamlar o'rtasidagi o'zaro aloqalarni, ularning turmush tarzini va qadriyatlarini shakllantiradi. Etnos va millat o'ziga xos tarixi, madaniyati, urf-odatlari va an'alariga asoslangan birlashish hissinini yaratadi. Bu kimlik odamlar o'rtasidagi jamoaviy aloqalarni mustahkamlashga yordam beradi va jamiyatda barqarorlikni ta'minlaydi. Shuningdek etnos va millat birlashtiruvchi kuch sifatida xizmat qiladi. Ijtimoiy guruhlar o'zaro madaniy va tarixiy bog'lanishlari orqali birlashib, umumiy maqsadlar sari harakat qilishadi. Etnik va milliy identifikatsiya, odamlar o'rtasidagi ishonchni oshiradi va jamiyatda birdamlikni ta'minlaydi.

Bu, ayniqsa, ko‘p millatli va ko‘p etnik guruhlardan iborat jamiyatlarda, turli guruhlar o‘rtasida murosani va uyg‘unlikni saqlashda muhimdir.

Etnos va millat o‘z madaniyatini, urf-odatlarini, diniy an‘analarini va boshqa madaniy meroslarini saqlab qolishda muhim rol o‘ynaydi. Millat o‘zining tarixiy yodgorliklari va madaniy qadriyatlarini himoya qilib, kelajak avlodlarga meros qilib qoldirishga harakat qiladi. Bu, o‘z navbatida, ijtimoiy barqarorlikni va turli xalqlar o‘rtasidagi madaniy aloqalarni mustahkamlashga yordam beradi. Millatning ijtimoiy ahamiyati siyosiy tuzilish bilan bevosita bog‘liq. Millat o‘zining siyosiy huquqlarini himoya qilish, davlat mustaqilligi uchun kurashish va o‘zini o‘zi boshqarish uchun birlashadi. Millatning mustahkam siyosiy tizimi, ijtimoiy va iqtisodiy barqarorlikni saqlashga, davlat rivojlanishiga xizmat qiladi. Shu bilan birga, millatning ijtimoiy tizimi o‘zining tashqi va ichki siyosiy manfaatlarini himoya qilishda va o‘zgaruvchan global sharoitda turli muammolarni hal etishda muhim rol o‘ynaydi. Etnos va millat tushunchalari jamiyatda ijtimoiy adolat va tenglikni ta‘minlashda o‘z o‘rniga ega. Milliy va etnik guruhlar o‘rtasidagi teng huquqlilik va adolatli munosabatlar jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni ta‘minlashga yordam beradi. Etnik va milliy guruhlarining huquqlarini himoya qilish, ularning madaniy farqlarini hurmat qilish va ular o‘rtasidagi ijtimoiy muvozanatni saqlash ijtimoiy adolatni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Globalizatsiya jarayonida etnos va millatlarning o‘zaro aloqalari yanada kuchaygan bo‘lsa-da, millatlarning o‘z suverenitetini saqlab qolishi ham muhimdir. Millatlar o‘zining madaniy, ijtimoiy va iqtisodiy identifikatsiyasini global miqyosda tanitish orqali, xalqaro maydonda o‘z pozitsiyalarini mustahkamlaydi. Shuningdek, millatlar o‘z suverenitetini saqlash va o‘z tarixiy huquqlarini himoya qilishni davom ettirish orqali o‘zgaruvchan global muhitda barqarorlikni ta‘minlaydi. Etnos va millat tushunchalari ijtimoiy harakatlar va siyosiy islohotlarning shakllanishiga ham turtki beradi. Odamlar o‘z etnik yoki milliy identifikatsiyasiga asoslanib, ijtimoiy tizimlarda o‘zgarishlar amalga oshirishni talab qilishadi. Bu, masalan, fuqarolik huquqlari, tenglik va ijtimoiy himoya masalalarida amalga oshiriladigan islohotlarga olib kelishi mumkin.

Xulosa sifatida shuni ta‘kidlash mumkinki, etnos va millat tushunchalari o‘rtasidagi farq va o‘xshashliklarni tahlil qilish, ijtimoiy tuzumlarni va odamlarning o‘zaro aloqalarini yaxshiroq tushunish imkonini beradi. Etnos odatda madaniy va tarixiy birlikni ifodalasa, millat siyosiy va ijtimoiy tizimga asoslangan yagona birlik sifatida shakllanadi. Shu bilan birga, har ikkala tushuncha o‘zaro bog‘liq bo‘lib, bir-birini to‘ldiradi va zamonaviy jamiyatda muhim ijtimoiy ro‘l o‘ynaydi. Etnos va millat o‘rtasidagi farqlarni aniqlash, milliy va etnik identifikatsiya, ijtimoiy adolat va barqarorlikni ta‘minlashda muhim omil bo‘lishi mumkin.

REFERENCES

1. Oskinbaeva, G. (2023). PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF SELF-DEVELOPMENT DURING THE STUDENT PERIOD. *Modern Science and Research*, 2(7), 359–362. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/22238>
2. Davletbaevna O. G. TALABALIK DAVRIDA O‘ZINI O‘ZI RIVOJLANTIRISHNING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI. – 2023.

3. Venera, Mambetiyarova. "PSYCHOLOGICAL ANALYSIS OF THE RELATIONSHIP BETWEEN CHILDREN AND PARENTS IN ADOLESCENCE." *European International Journal of Pedagogics* 4.05 (2024): 16-19.
4. Venera, Mambetiyarova. "Socio-Psychological Features of Relationships of Children and Their Parents." (2023).
5. Go'zal D., Gulsevar J. OILADA O'SMIRLAR TARBIYASI //THEORY AND ANALYTICAL ASPECTS OF RECENT RESEARCH. – 2023. – Т. 2. – №. 19. – С. 41-44.
6. 6.Dauletova G. M. MOSLASHISHNING IJTIMOIIY-PSIXOLOGIK SIFATLARI //Педагогика и психология в современном мире: теоретические и практические исследования. – 2023. – Т. 2. – №. 14. – С. 37-40.
7. Go'zal D. O. 'SMIRLAR ORGANIZMIDA RO'Y BERADIGAN O'ZGARISHLAR //THE THEORY OF RECENT SCIENTIFIC RESEARCH IN THE FIELD OF PEDAGOGY. – 2023. – Т. 1. – №. 6. – С. 50-55.
8. Muratbayevna, Dauletova Gozal, and Madaminova Nargiza Qurbanbayevna. "BOLANING RIVOJLANISH DAVRI PSIXOLOGIYASI." *Scientific Impulse* 1.1 (2022): 33-35.
9. Dauletova, G. M. "Personality development in adolescence." *Science and Education in Karakalpakstan* 114 (2023).
10. Даулетова, Г. (2023). ЎСМИРЛИК ЁШИДА ШАХСНИНГ РИВОЖЛАНИШИ. Журнал «Вестник физической культуры и спорта» Нукусского филиала Узбекского государственного университета физической культуры и спорта, 1(1), 102–105. извлечено от <https://science.uzdjtsunf.uz/index.php/science/article/view/194>
11. Dauletova, G. M. "O'SMIRLIK YOSHDAGI PSIXOLOGIK O'ZGARISHLAR." *ХАБАРШЫСЫ* 3 (2022): 81.